

DORNER LÁSZLÓ

A serdülő- és ifjúkori önkéntességgel kapcsolatos tapasztalatok empirikus vizsgálata

TANULMÁNYOK

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célok: A tanulmány célja az önkéntesség motivációs és élményhátterének serdülő- és ifjúkori mintán történő vizsgálata.

Minta és módszer: A Magyar Ifjúsági Vöröskeresztnél és a Helperek Közhasznú Egyesületnél hivatalos tagsági viszonytal rendelkező, ott rendszeres önkéntes munkát végző, középiskolai tanulmányokat folytató 43 diák (33 lány, 10 fiú) vett részt a vizsgálatban ($M_{\text{életkor}}=17,9$). Annak érdekében, hogy az önkéntesség hátterében azonosítható tényezőket minél kiterjedtebben vizsgálhassuk, a félig strukturált interjú módszerét alkalmaztuk, mely 12 nyitott kérdést és szociodemográfiai kérdéseket tartalmazott.

Eredmények: A minta több mint felének elérésében, önkéntességről való informálásában meghatározó szerepet töltött be az iskola, a tanárok, önkéntes koordinátorok, a motiválásban a már aktív önkéntesek is fontos szerepet játszottak. A hosszú távú önkéntessé válásban fontos motiváló tényező volt, hogy a tanulók jelentőségtelének érezhessék tevékenységüket, kielégíthessék társas szükségleteiket, megismerhessék az őket körülvevő világot. Fontos továbbá, hogy valós segítséget nyújthassanak – és kaphassanak szükség esetén. A karrier előmozdítása mint motívum ritkábban fordul elő náluk, akkor is általában gyakorlatszerzés céljából választják az adott lehetőséget. A fontosságérzet meg tapasztalása, az örömteli élmények erős motivációs bázist teremtettek a további önkéntesség irányába, az akadályok pedig leggyakrabban az időhiányban, a nehéz helyzetekre való felkészületlenség érzésében, helyenként a kliensektől érkező visszautasításban mutatkoznak meg. Az önkéntesek többsége – saját bevallása alapján – nyitottabbá, elfogadóbbá, segítőkészebbé vált önkéntes tevékenysége által, számos készsége fejlődött – ami néhány önkéntes esetében a jövőbeli munkavégzés szempontjából konkrét gyakorlati tapasztalatként is szolgált.

Konklúzió: Az önkéntesség motivációs hátterének részletes vizsgálatai, valamint a társadalmi felelősségvállalás fokozására tett erőfeszítések remélhetőleg a közeljövőben hozzájárulnak az önkéntesek tapasztalatainak az önkéntes menedzsmentbe történő beépítésébe, melynek eredményeképpen a hosszú távú önkéntesség gyakoribbá válhat.

Kulcsszavak: önkéntesség, serdülőkor, ifjúkor, motiváció, altruizmus, társadalmi felelősségvállalás

1. BEVEZETÉS

Az önkéntesség társas térben megvalósuló, saját elhatározásból végzett, tervezett, hosszú ideig fennmaradó proszociális tevékenység, amelyet olyan személyek érdekében fejt ki az önkéntes, akikkel korábban nem állt közvetlen személyes kapcsolatban, tevékenységéért pedig nem kap anyagi ellenszolgáltatást (Penner, 2002). A társadalom és a gazdaság működésére gyakorolt pozitív hatása az ide vonatkozó kutatások egybehangzó véleménye szerint megkérdőjelezhetetlen. Az önkéntesség a részvétel mértéke alapján egy meglehetősen heterogén tevékenység, melyben az eseti önkéntesektől a hosszú távú önkéntesekig terjed a kontinuum (Hustinx, Haski-Leventhal és Handy, 2008). A különböző korosztályok önkéntes aktivitásának, motivációs és élményháttérének differenciált vizsgálata ugyancsak fontos lehet társadalmi szempontból. A serdülők önkéntességgel kapcsolatos attitűdjének, motivációs sajátosságainak felmérése, valamint szociális érzékenységének fokozása nagy jelentőségű, mivel a kutatások szerint azon fiatalok, akik már ebben az életkori szakaszban magas szociális érzékenységről, altruisztikus motivációkról és magas fokú civil aktivitásról adnak számot, felnőttkorukban nagyobb valószínűséggel segítenek majd formális keretek között embertársaikon, nagyobb civil és politikai aktivitást mutatnak, valamint jellemzően több időt töltenek önkéntes tevékenységgel (Atkins, Hart és Donnelly, 2005; Delli Carpini és Keeter, 1996; Hart és mtsai, 2007; Janoski, Musick és Wilson, 1998; Kirlin, 2003; Krampen, 2000; Youniss és Yates, 1997; Zaff, Moore, Romano Papillo és Williams, 2003).

fontos tényezői az érett, felnőtt személyiségnek

Az önkéntesség motivációs háttérének vizsgálata hazai, felnőtt mintán döntően Bartal Anna Mária (2010) munkásságával kezdődött el a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív megalkotásával (Bartal és Kmetty, 2011). A serdülő- és ifjúkor ilyen szempontú vizsgálata legalább ekkora fontosságú lehet. A serdülőkor a maga egyedi jellemzőivel kiemelt időszaka lehet az önkéntességnek, mivel ez az önismeret fejlesztésén túl olyan alapvető társas készségek és személyiség-összetevők fejlődéséhez járulhat hozzá (pl. kommunikációs és konfliktuskezelési készség, problémamegoldó készség, empátia törődés), melyek fontos tényezői az érett, felnőtt személyiségnek. Ezek mellett érdemes arról is beszélnünk, hogy az önkéntes munka végzésének milyen más, észlelt hozadéka – esetlegesen

negatív hatásai – vannak a tanuló számára.

A közösségi segítő aktivitás számos formában megjelenhet (kötelező vs. önkéntes közösségi szol-

gálat, service learning, saját elhatározásból történő önkéntesség stb). Hazánkban egyszerre van jelen a tiszta önkéntes tevékenység és az Iskolai Közösségi Szolgálat keretében történő tevékenység, így szakirodalmi áttekintésünkben fontosnak tartjuk mind az önkéntesség, mind a közösségi szolgálat ide vonatkozó legfontosabb empirikus kutatásainak rövid bemutatását. Utóbbira csak röviden, és főként az önkéntes közösségi szolgálat hatásaira fókuszálva térünk ki, mert bár nem tekinthető önkéntes tevékenységnek, de a későbbi önkéntes tevékenységekre gyakorolt hatása mégis jelentős lehet (lásd pl. Bodó, Markos, Mézes, Sárosi és Szalóki, 2017), és az elkötelezett önkéntesek tapasztalatainak az IKSZ szervezése szempontjából is hasznos üzenete lehet.

2. AZ ÖNKÉNTESÉG MOTIVÁCIÓS HÁTTERÉNEK VIZSGÁLATI LEHETŐSÉGEI

Az önkéntesség motivációs hátterének megértéséhez jó kiindulási alapot adhat a XX. század végének meghatározó motivációs elmélete, az ún. *funkcionális megközelítés*, mely szerint az emberek többsége azért végez önkéntes tevékenységeket, hogy egy vagy több szükségletét kielégítse általa. Ugyanaz az önkéntes munka eltérő szerepet tölthet be a különböző egyéneknél, és az egyes személyek önkéntességre irányuló motivációi is változhatnak idővel (Finkelstein, 2009). Az elmélet azt feltételezi, hogy az egyének azért kezdik el, valamint addig folytatják az önkéntességet, amíg a tevékenység illeszkedik motivációs késztetésekhez, illetve amíg kielégítik azokat (Clary és Snyder, 1999). Ez egyben azt is jelenti, hogy az önkéntes megtartása érdekében a serdülő korosztályban is szükséges az őket foglalkoztató szervezetek és az önkéntes munkáját szervező, vele közvetlen kapcsolatban álló önkéntes koordinátorok aktivitása a személyek motivációs hátterének azonosításában. Az így nyert információk mentén időről időre javíthatók az önkéntesség feltételei, hatékony külső ösztönzőket lehetséges bevezetni. Az önkéntességgel összefüggő szükségletek azonosítása és kielégítése kimutathatóan növeli az önkéntes elégedettségét és a tevékenység folytatására irányuló szándékát is (Omoto és Snyder, 1995).

Az elkövetkezőkben a két legismertebb dimenzionális megközelítést mutatom be. Az első az altruisztikus-egozsztikus motívumok dimenziója: az *egozsztikus motívumok*

a kézzelfogható jutalmak eléréséhez kapcsolódnak, mint például a karrierhez kapcsolódó előnyök, az egoisztikus motivációs hátterű önkéntesek elsősorban saját jóllétük javítása érdekében végzik a munkát. Ezzel szemben az *altruisztikus motívumok* által dominált önkéntesek mások jóllétének növelése céljából kezd el, majd folytatja a tevékenységet (Widjaja, 2010). A korábbi kutatások összefüggést találtak az önkéntesség intenzitása, időtartama és a motivációs háttér között: a hosszú távon aktív önkénteseknél szignifikánsan gyakrabban találunk altruisztikus motivációs hátteret, mint az eseti önkénteseknél, akik viszont több szelf-orientált motívum, például az önéletrajz csinosítása érdekében végzik azt (Handy, Brodeur és Cnaan, 2006; Reed és Selbee, 2003). Utóbbi motívum jelenlétének mértéke növekvő tendenciát mutat (Marks és Jones, 2004)

A másik dimenzionális megközelítés *intrinzik* és *extrinzik* motivációt különít el (Deci és Ryan, 2000). Intrinzik motívált önkéntességről akkor beszélünk, ha a cél maga a tevékenység fenntartása, mert a személy élvezzi és érdekesnek találja azt, így az önjutalmazó jellegű számára. Az intrinzik motiváció tartósabb munkavégzéssel és több önkéntességgel töltött idővel jár együtt (Amabile, 1993). Az extrinzik (külső) motívált tevékenységeket ezzel szemben valamely jól elkülöníthető cél elérése érdekében végzik, ilyenkor teljesen kívülről kontrolláltak tekinthető a viselkedés (Ryan és Deci, 2000). Fontos kiemelni például azt a jelenséget, hogy a munkakörök többségében növekvő teljesítményelvárásokkal találkoznak a munkavállalók a nyugati társadalmakban, amihez komoly szakmai segítséget nyújthat szakirányú önkéntes

munka végzése. Ugyancsak erős motivációs hajtóerőt jelenthet a szakmai önéletrajz fejlesztése céljából végzett önkéntesség, amely már az állásinterjúkon is előnyt jelent (*Handy és mtsai*, 2010). Ez azért is jelentős, mert a jó álláshoz tapasztalatra van szükség, melyet gyakran nagyon nehéz megszerezni. Ezen felül az ilyen tapasztalatszerzéssel a felsőoktatásban való sikeres bevaláshoz szükséges készségek is fejleszthetők.

már az állásinterjúkon is
előnyt jelent

Végül, léteznek olyan elméletek, melyek az önkéntesség *multimotivációs* jellegét hangsúlyozzák (*Widjaja*, 2010). Az önkéntes motiváció mérésére legrégebben alkalmazott eszköz a *Clary és mtsai* (1998) által kidolgozott Önkéntes

Motivációs Leltár (Volunteer Functions Inventory, VFI), mely az önkéntesség végzése mögött *6féle motívumot* (viselkedésre készítő belső tényezőt) jelenít meg (*I. táblázat*).

1. TÁBLÁZAT

Az önkéntesség hatfaktoros modellje (Volunteer Functions Inventory, VFI)

<i>Érték dimenzió:</i> azért végez önkéntes tevékenységet, hogy fontos értékeket fejlesszen ki vagy működtessen, például az emberiség vagy a kevésbé szerencsés helyzetben levők segítése	<i>A megértés szükséglete:</i> az a szándéka, hogy többet tudjon meg az őt körülvevő világról és kevésbé használt képességeit fejlessze, tapasztalatokat szerezzen;
<i>A növekedés szükséglete:</i> célja, hogy a személy pszichológiai értelemben fejlődjön az önkéntes tevékenység közben átélt pozitív érzések hatására, miközben önbecsülése növekedését és a személyes fejlődés érzését is megtapasztalhatja.	<i>Karrierszükséglet:</i> célja a pályájával összefüggő tapasztalat növelése és jobb karrierlehetőségek szerzése az önkéntesség által (azaz az önéletrajz bővítése);
<i>Társas szükséglet:</i> az önkéntesség által a személy bővíteni szeretné társas kapcsolatait, vagy számára fontos személyek elismerését szerezheti meg általa;	<i>Az énvédelem szükséglete:</i> azért önkénteskedik, hogy csökkentse negatív érzéseit, büntudatát, elmeneküljön az aktuális helyzetből, vagy személyes problémáit megossza másokkal.

FORRÁS: *Clary és mtsai*, 1998

Jelenleg a fent ismertetett VFI a legszélesebb körben elfogadott, nemzetközi mintán legmagasabb reliabilitásmutatókkal rendelkező mérőeszköz (*Chacón, Gutiérrez, Sauto, Vecina és Pérez*, 2017). Magyar mintán Bartal Anna Mária (2010) validálta, aki a hat faktort még további hárommal, a *vallás, kormányzat és helyi közösség* faktorokkal egészítette ki. *Allison, Okun és Dutridge* (2002) 195 önkéntessel készített, nyitott végű kérdéseket felhasználó vizsgá-

latában ugyancsak további három motivációs faktort mutathatunk ki az önkéntesség iránti elköteleződés hátterében: *vallásosság, élvezeti érték és csapatépítés*.

Meghatározó, VFI-vel önbevallásos alapon végzett kutatások metaanalízise alapján *Chacón* és munkatársainak (2017) az értékmotiváció tűnik a legmeghatározóbb motívumnak az önkéntes személyeknél, amelyet a megértés követ, 40 éven aluli személyeknél pedig sokkal inkább jellemző

a karriermotiváció, mint 40 év fölöttiekénél. *Fox, Machtnes, Tassin és Hebert* (2010) kvalitatív adatelemzése az értékmotiváció dominanciája mellett kiemeli a *társas motívum* jelentőségét is, ami számos célt szolgálhat az önkéntesség kapcsán: felkeltetheti a kapcsolatteremtés, a valahova tartozás érzését, segítheti az értékes kapcsolat kialakulását más önkéntesekkel és az önkéntesség alanyaival. Természetesen fontos motivációnak tekinthető a *vallásosság* is, számos kutatás említi, főként a szolgálatként felfogott, értékalapú segítségnyújtás eseteit kiemelve (*Gibson*, 2008).

3. A SERDÜLŐ- ÉS IFJÚKORI ÖNKÉNTESSEG MOTIVÁCIÓS HÁTTERÉNEK EMPIRIKUS VIZSGÁLATAI

3.1. Az önkéntesség elkezdése

Fontos megértenünk, milyen egyéni és szociális tényezők és komplex hatásrendszerek (családi és egyéb társas és intézményes hatások, személyiség, értékrend, attitűdök, normák) készítetnek egy diákot arra, hogy önkéntes tevékenységekbe kezdjen, majd annak megértése is kulcsfontosságú, hogy mi járul hozzá ahhoz, hogy ugyanezt folytatólagosan gyakorolja. Egy korábbi kutatás (*Rosenthal, Feiring és Lewis*, 1998) például 21 éven át követte a személyek szociális-kognitív fejlődését, és arra jutott, hogy serdülőkorban a kognitív képességek, a családi hatások erőssége (pl. végez-e önkéntes munkát a szülő) és a civil szerveze-

tekben való tagság bizonyultak az önkéntesség legjobb bejósoló tényezőinek. *Goethem, Hoof, van Aken, de Castro és Raaijmakers* (2013) 698 serdülő bevonásával végzett vizsgálatukban rámutattak, hogy azok a diákok, akiknek a legjobb barátjuk és a szülei önkénteskedtek, na-

gyobb valószínűséggel végeztek maguk is önkéntes munkát, és jóval gyakrabban végeztek, ha családjuknál erősebb civil elköteleződés és nyíltabb családi kommunikáció volt megfigyelhető. Vizsgálatuk eredménye továbbá, hogy az önkéntesség-

gel töltött idő előrehaladtával egyre fontosabb tényezővé válik a barátok és a család civil elköteleződése az önkéntességre gyakorolt hatás szempontjából. Az aktív önkéntesek új önkéntesek bevonásában megmutatkozó hatását számos egyéb serdülő- és ifjúkorúakkal végzett kutatás (*Boccacin*, 1997; *Oldini*, 2002; *Wuthnow*, 1995) is alátámasztotta.

Általánosságban elmondható, hogy bár serdülő- és ifjúkorban a karriermotiváció szerepe jelentős (*Eley*, 2003), az ezen szükségleti háttér által dominált önkéntesek ritkábban és kevesebb órában végzik ezen tevékenységeiket, mint az altruisztikus motiváció alapján tevékenykedők, vagyis azok, akik önzetlenül, mások helyzetének javítása, céljaik elérése érdekében idejüket, energiájukat és egyéb erőforrásaikat vetik be (*Smith, Holmes, Haski-Leventhal, Cnaan, Handy és Brudney*, 2010). Más vizsgálatok (*Guglielmetti és Marta*, 2003; *Holdsworth*, 2010) középiskolás résztvevői mind altruisztikus, mind instrumentális célokról beszámoltak az önkéntes tevékenységük kezdeti szakaszában, tehát serdülő- és ifjúkorban egyfajta kevert motívációs struktúra azonosítható. Ugyanakkor

serdülőkorban a kognitív képességek, a családi hatások erőssége és a civil szervezetekben való tagság bizonyultak az önkéntesség legjobb bejósoló tényezőinek

a másokra irányuló motiváció a hosszú távú önkéntessé válásra már erősebb hatást gyakorol. *Sinisi, Barnett és Sprague* (1993) összefoglalója alapján azon középiskolás diákok, akik a Vöröskeresztnél és a United Waynél végeztek önkéntes munkát szolgálatuk keretében, a nem önkéntes társaikhoz képest jóval erősebb törődést mutattak más emberek problémái iránt, ami alátámasztja a morális felelősségvállalásnak és értékrendnek az önkéntesség katalizálásában betöltött szerepét.

3.2. Az önkéntesség akadályai

Bár mindezidáig kevés kutatás foglalkozott az önkéntesség akadályozó tényezőivel fiatalokban – és ezek többsége is egyetemista korosztályban vizsgálódott –, érdemes erről is szót ejtenünk. Azon tényezők közül, melyeket a diákok akadályként jelöltek meg, az időbeli korlátokat, az önkéntes lehetőségekről való tájékozódás hiányát, a feladat fizikai vagy érzelmi terheit emelhetjük ki (*Shannon*, 2009). *Simba, Topuzova és Albert* (2011) egyetemistákkal végzett vizsgálata az önkéntesség végzésének legfőbb akadályaként a nagyszámú, tanulással kapcsolatos feladatot, valamint a cél nélküli, nem jelentőségelteli munka végzését jelölte meg (amikor erőfeszítéseiket saját hibájukon kívül nem koronázta siker, vagy amit végeztek, annak nem sok kollektív hasznossága mutatkozott). Ezen kívül gyakori válaszok voltak még a stressz, a helyszínre utazás nehézségei és az attól való félelem, hogy az önkéntes munka idővel rutinná, épp ezért örömtelen aktivitássá válhat. *Tansej és Gonzalez-Perez* (2006) fontos észrevétele, hogy a fiatalok számára gyak-

ran nem egyértelmű, hogy néhány óra önkéntesség is nagyon hasznos lehet az önkéntesség alanyai számára, valamint hogy a diákok gyakran találkoznak akadályokkal az önkéntesség helyszínére való eljutáskor. A fenti akadályok szisztematikus elhárítása, vagyis a jelenlétükre adott hatékony válasz jelentősen javíthat a bevonás sikerességén.

3.3. A serdülőkori önkéntesség bio-pszichoszociális összefüggései

A serdülőkorban végzett közösségi tevékenységekhez számos pozitív hatás kapcsolódhat: ezek közül a legjelentősebb az egyetemen való sikeresebb helytállás (ami jobb

jegyekben is megmutatkozik), az oktatásban eltöltött hosszabb idő (*Barber, Eccles és Stone*, 2001), az alacsonyabb mértékű alkohol- és droghasználat (*Eccles és Barber*, 1999; *Eccles és Templeton*,

2002). *Benson, Clary és Peter* (2007) több mint 200 ezer 6.-os és 12.-es tanuló adatait megvizsgálva összefüggést találtak a jobb fizikai egészségmutatók, a jobb érzelmszabályozás és a vezetői képességek fejlődése, valamint az önkéntesség végzése között, míg a maladaptív viselkedésekkel (alkoholfogyasztás, ittas vezetés, droghasználat, iskolai viselkedészavarok) negatív összefüggés volt kimutatható. *Brown, Hoyer és Nicholson* (2012) szerint az önkéntes tapasztalat jobb önértékelés kialakulásával járhat együtt, mivel mások segítése által a személyek sokkal gyakrabban látják magukat kompetensnek és segítőkészeknek, valamint több kielégítő (pozitív és kölcsönösen jutalmazó) társas kapcsolattal

az attól való félelem, hogy az önkéntes munka idővel rutinná, épp ezért örömtelen aktivitássá válhat

rendelkeznek, ami szintén visszahat az önértékelésre, hiszen több melegséget, közelségérzést és támogatást, magasabb kapcsolati énhatékonyságot tapasztalnak meg (Caprara és Steca, 2005). Az aktív önkéntes fiataloknál nyíltabbak és gyakoribbak a társakkal való és a szülő-gyermek interakciók, magasabb identitásfejlődési szint és jobb alkalmazkodási készség mutatható ki náluk, mint nem önkéntes társaiknál (Pancer, Pratt, Hunsberger és Alisat, 2007).

Conrad és Hedin (1982; 1989) a segítés készségének növelését, a határidők hatékonyabb tartását, a személyes és társadalmi felelősségvállalás érzésének megerősödését és komplexebb gondolkodási mintázatok megjelenését mutatta ki a közösségi tevékenységek hatásaiént. Calabrese és Schumer (1986) kontrollcsoportot is alkalmazó kutatásukban összefüggést találtak a serdülőkori önkéntes aktivitás és a megritkult magatartásproblémák között, s mérték a társadalmi elidegenedés, az izoláció érzésének gyengülését is a tanulóknál abban a tízhetes vizsgálati periódusban, amíg azok önkéntes aktivitásokban vettek részt. Akik tíz hét után nem folytatták az önkéntességet, azoknál az elidegenedés szintje hamarosan újra emelkedett az utánkövetés időszakában. Winter (1996) eredményei szerint azoknak a tanulóknak, akik tutorként segítettek társaikat, magasabb az önértékelésük és magasabb tanulásra irányuló intrinzik motivációról számoltak be, mint az önkéntes tevékenységek végzése előtt. Moore és Allen (1996) két olyan USA-beli programot tekintett át, mely a fiatalok közösségi aktivitásának növelésén keresztül kívánt pozitív hatást gyakorolni mentális és fizikai egészségmutatóikra. Az egyik a Valued Youth Program, melyet San

Antonióban fejlesztettek ki középiskolás diákok számára, tutorként bevonva őket diáktársaik fejlesztésébe. A VYP-ben és hasonló programban nem résztvevő kontroll-diákok bevonásával történt longitudinális, összehasonlító vizsgálat alapján kijelenthetjük, hogy a program kezdetéhez (T1) képest 2 évvel később (T2) csökkent a korai iskolaelhagyók aránya, javultak a tanulók olvasáséremjegyei, javult az iskola iránti attitűdjük és az énképük. A Teen Outreach Programban a diákok átlagosan tanévenként 31 órát önkénteskedtek. Ez alatt osztálytermi kísérő beszélgetésekben is részt vehettek, amelyek számos témát (családi stressz, emberi fejlődés, értékrend stb) érintettek. A programban részt vevőknél (N=3986) 5%-kal kisebb volt az iskolai kudarc

esélye, 8%-kal kevesebb iskolai eltiltás volt kimutatható, 33%-kal kisebb a korai terhességek esélye, 50%-kal a korai iskolaelhagyás aránya, mint a kontrollcsoportnál (N=4356) a 8 éves utánkövetéses elemzés során. Az az összefüggés is figyelemre méltó, hogy minél intenzívebben vett részt valaki a programban, annál erősebb protektív tényezőnek mutatkozott a fenti negatív kimenetek ellenében. Kiemelik továbbá, hogy a közösségi szolgálat általában akkor mutatja a fenti jótékony hatásokat, ha az iskola részéről jelentős támogatásban részesül a tanuló, és a választható tevékenységek köre változatos (Moore és Allen, 1996).

Newmann és Rutter (1983) 8 középiskola 11. és 12. évfolyamos tanulóit vizsgálva arra következtetésre jutott, hogy akik legalább heti 4 óra önkéntes tevékenységet végeztek, jelentős fejlődést mutattak a szociális kompetencia terén a vizsgált időszakban. A kutatók kiemelt figyelmet fordítottak a serdülőkori önkéntesség

az aktív önkéntes fiataloknál nyíltabbak és gyakoribbak a társakkal való és a szülő-gyermek interakciók

szubjektív jóllétre gyakorolt hatására is. *Meinhard és Foster* (1999) egy korai vizsgálatában például a 162 középiskolás jelentős százaléka magasabb szubjektív jóllét- és önbecsülés-pontszámokat ért el a közösségi aktivitás egy éves időszakának végére, mint az első méréskor, még az aktivitás előtt. Érdekes, hogy az önkéntes közösségi aktivitások egyes kutatások szerint erőteljesebb fejlesztő hatást gyakorolnak azon tanulókra, akik valamilyen szempontból hátrányos helyzetűek (*Folmann és Muldoon*, 1997). Ennek hátterében a szerzők szerint az állhat, hogy ezek a tanulók összehasonlíthatják magukat olyan társaikkal, akik náluk is rosszabb helyzetben vannak.

Ez lehetővé teszi számukra, hogy más nézőpontból tekintsenek saját problémáikra. Egy sor további kedvező hatást is kiemeltek a szerzők kurrens vizsgálataikban (*Darling*, 2005; *Eccles és Barber*, 1999; *Kosterman, Mason, Haggerty, Hawkins, Spoth és Redmond*, 2011); például az önkéntességet gyakorlók lényegesen kevesebb szerhasználatról számolnak be (cigaretta, marihuána), mint a nem önkéntesek (ami erős kapcsolatot mutat a pozitív gyermekkori tapasztalatokkal is). Az alkoholfogyasztás kapcsán azonban nem mutatkozott ilyen különbség.

Végül fontos megemlítenünk, hogy az eddigiekben felvázolt pozitív hatások leginkább akkor jelentek meg, ha a diákoknak lehetőséget biztosítottak arra, hogy őket érdeklő önkéntességi területen tevékenykedhessenek, a segítendő személyekkel közvetlen kapcsolatba kerülhetnek, ezáltal megtapasztalva, hogy valós segítő hatást gyakorolhatnak (*Metz, McLellan és Youniss*, 2003). Fontos továbbá a diákok autonómiaérzésének biztosítása a tevékenységek végrehajtása kapcsán (*Allen és*

mtsai, 1994). *Navickas, Simkus és Strunz* (2016) szerint az így végezhető önkéntesség pozitív hatást gyakorolhat a diákok étellel való elégedettségének több komponensére, növeli a társas támogatottság érzését a kapcsolati háló növelésén keresztül, az önbizalmat, a stressz-szabályozó képességet, az alapvető autonómia érzését és a különböző kultúrák megismerése iránti nyitottságot. A csapatmunka, a

ezek a tanulók összehasonlíthatják magukat olyan társaikkal, akik náluk is rosszabb helyzetben vannak

kommunikációs készség és a társas/interperszonális készségek alkalmazása által elősegíti a személyes fejlődést, valamint pozitív szokások kialakulásához vezethet, miközben segít elkerülni a problémás aktivitásokba való bele-

merülést. Néhány speciális önkéntes program (pl. állatkerti önkéntesség lehetősége serdülőknél, lásd *Bowman*, 2017) komoly szociáliskompetencia-fejlesztő és konkrét ismeretsajátítást megkönnyítő hatást gyakorolhat a fiatalokra – gondoljunk például a környezettudatossági ismeretek növelésében és a későbbi aktivizmusra gyakorolt pozitív hatásában rejlő lehetőségekre. Végül kiemelhető még a serdülőkorú önkéntességnek az önmegvalósításban, az identitásalakulás segítésében, valamint a megbecsülés iránti igény kielégítésében betöltött szerepe is (*Schondel és Boehm*, 2000).

4. A SAJÁT KUTATÁS

4.1. A módszer

Jelen kutatásunkban – a szakirodalmi áttekintés, valamint pilotvizsgálatként néhány

önkéntes diákkal folytatott interjú tapasztalatai alapján – középiskolás diákoknak 12 nyitott kérdést és szociodemográfiai kérdéseket tettünk fel, a félig strukturált interjú módszerét alkalmazva. A tanulókat önkéntes koordinátorok által, illetve önkéntes csoportban történő hirdetés révén toboroztuk. A vizsgálatra 2015 szeptemberre és decembere között került sor. A résztvevők toborzása hólabda-mintavétel segítségével történt, az önkéntes koordinátorok jelentős segítséget nyújtottak a résztvevők elérésében. A résztvevőket kérdezés előtt arra kértük, emlékezzenek vissza legfontosabb önkéntes munkavégzésükkel összefüggő tapasztalataikra, és gondolják át, számukra milyen jelentőségűek voltak ezek.

4.2. A minta

A vizsgálati mintát 43 fő középiskolai tanuló (a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt és más önkéntes csoportok tagjai) alkotta. A nemi arányokat tekintve 33 lány és 10 fiú tanuló vett részt a vizsgálatban, koruk 14 és 20 év között volt, az átlagéletkor 17,9 év. A minta tagjai a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt (N=27 fő) és a Helperek Önkéntes Segítők Közhasznú Egyesülete (N=16) kötelékében tevékenykednek, tehát hivatalos, tagsági viszonyral járó, formális önkéntesként vesznek részt önkéntes tevékenységekben, nem Iskolai Közösségi Szolgálat keretében kezdték el az érettségi előfeltételeként, hanem saját elhatározásukból jelentkeztek. Az Ifjúsági Vöröske-

reszt tagjai véradásszervezésben, elsősegélynyújtó tanfolyamok és bemutatók tartásában, szervezett eseményeken (egészségnap, sportversenyek szervezése, paralimpia, ruhaosztás stb.) végzett önkéntességben, toborzásban, adománygyűjtésben, szociális ételosztásban, illetve táborokban, gyermekfoglalkozások tartásában, játékok szervezésében, menekültek segítésében, drogprevenációs és kortárssegítő előadások tartásában, kreatív kampányok tervezésében vettek részt eddigi munkájuk során. A többi, vizsgálatba

bevont önkéntes (Helperek – Önkéntes Segítők Közhasznú Egyesülete) számos különböző önkéntes aktivitást végez a sérült, otthonról eltávolított állatok segítésétől a jogvédő tevékenységeken át a kulturális, szabadidős vagy szórakoztató, illetve sportrendezvények szervezésében és lebonyolításában nyújtott segítség. Ezeket legtöbbször külső helyszínen végzik.

A résztvevők egyharmada vallásosnak mondja magát. Átlagosan hetente 7 óra önkéntes tevékenységet végeznek, nem egyszer 4–600 óra önkéntes munka áll a hátuk mögött, és időről időre részt vesznek esetmegbeszéléseken. A megkérdezettek többsége 1–5 éve végez önkéntes tevékenységeket.

4.3. Az interjú szempontsora

Az interjúkban minden résztvevőnek az alábbi kérdéseket tettük fel (2. táblázat):

emlékezzenek vissza legfontosabb önkéntes munkavégzésükkel összefüggő tapasztalataikra

2. TÁBLÁZAT

Az interjú kérdései

Honnan hallottál először az önkéntes munkáról?

Mi/ki motivált arra, hogy elkezdj önkénteskedni?

Hol önkénteskedtél először, és miért pont ott?

Emlékezz vissza, milyen élmény volt az első önkéntes tevékenységed!

Kaptál-e segítséget az első önkéntes tevékenységednél?

Hogyan, minek/kinek a hatására döntötted el, hogy hosszú távon is önkéntes tevékenységeket végezz?
Mi volt meghatározó számodra ebből a szempontból?

Milyen önkéntes tevékenységeket végeztél idáig és milyen gyakran végzed őket manapság?

Miért pont az adott típusú tevékenységet végzed jelenleg?

Mi változott benned, a körülményeidben, a személyiségedben, a lehetőségeidben (pozitív és negatív irányba), mióta önkéntes tevékenységeket végzel?

Mi a legemlékezetesebb élmény (pozitív, negatív), ami önkéntes tevékenységek végzése közben történt veled?

Milyen tényezők hatnak arra, hogy mennyit önkénteskedsz?

Van-e valami, ami megterhelő/nehézséget jelent számodra az önkéntes tevékenységeid végzése közben?

FORRÁS: Saját szerkesztés

4.4. Az adatelemzés módja

Az elemzés tartalomelemzés segítségével valósult meg. A válaszok lejegyzése, majd átfogó áttekintése után kérdésenként elemeztük, majd kiemeltük a közös válaszelemeket. Ezek részletes bemutatása az *Eredmények* című fejezetben, alább következik. Egyes kérdéseknél a tanulók később vagy korábban feltett kérdésekre is válaszoltak, így az eredmények értelmezésekor a megfelelő tematikai egységhez csoportosítottuk át ezek vonatkozó elemeit.

5. EREDMÉNYEK

Az előzőekben vázolt kérdésekre adott válaszokat tematikus rendben csoportosítottuk és ismertetjük.

5.1. Az önkéntesség kezdeti lépései

5.1.1. Informálódás az önkéntességről

Mivel az önkéntesség megkezdésében fontos szerepet tölthet be az informálódás, kutatásunk első lépéseként megkérdeztük a középiskolásokat, kitől hallottak először az önkéntes lehetőségekről. A minta több mint felének elérésében szerepet kapott az iskola, a tanárok, önkéntes koordinátorok (55%), továbbá a fogadó szervezettől érkező információk is gyakran megnyitották az utat az önkéntességhez (21%). A barátok és a szülők szerepe ugyancsak jelentős (12–12%).

A folyamat következő lépcsőfoka az önkéntesség hajtóerejének azonosítása, így megkérdeztük a diákokat, ki vagy mi mo-

tiválta őket abban, hogy felajánlják segítségüket egy önkéntes tevékenységeket végző szervezetnek. Itt is változatos válaszokkal találkoztunk, fontos kiemelni az önkéntes toborzók és a már aktív önkéntesek, szakemberek szerepét. Az alábbi narratívum jól szemlélteti a folyamatot, mely gyakran lépésről lépésre fejlődik:

Általános iskolában a védőnő hirdetett elsősegélynyújtó szakkört, amelyen a részvétel feltétele volt, hogy befizessük a Vöröskeresztnek az éves tagdíjat. Úgy gondoltam, hogy ha már ezt kifizettem, akkor elmegyek néhány programjukra, és azóta ezzel nem tudok leállni... Azóta is a Vöröskeresztnél tevékenykedem. (19 éves lány)

Barátnőm ajánlotta, és vele kezdtem el ételt osztani, aztán két évvel később csatlakoztam a Helperek Egyesülethez. (20 éves lány)

Egy másik példa a gyakorló önkéntesek, valamint inspiráló, identifikációra lehetőséget biztosító, motiváló személyek önkéntességre gyakorolt katalizáló szerepére: „[...] Néhány cserediák az iskolámban, akiket nagyon érdekesnek találtam, és egy nagyon pozitív jellemű önkéntessel való beszélgetés [...]” (19 éves lány).

Természetesen a szülői-nagyszülői példa is meghatározó, valamint az osztálytársak, barátok szerepe, akiknek a meggyőző ereje ebben a korosztályban jelentős. Érdeemes lehet a döntéshozók, illetve a tanárok és szociális szakemberek figyelmét felhívni az ebben rejlő lehetőségekre. A résztvevők közül néhányan maguktól éreztek késztetést a segítségre, így jutottak el az önkéntes szervezetekhez, ami

rámutat az autonómiaigény (önállóság) toborzásban betöltött szerepére is. Egyes diákok nem konkrét személyeket, hanem inkább a segítségnyújtás vágyát, az empátiát jelölték meg hívóingerként, ami alátámasztja az értékmotiváció fontosságát (ld. *Clary és mtsai*, 1998). Kiemelhető még a negatív életesemények hatása, ami például a hospice-önkéntességnél felnőttkorban is gyakori motiváció (lásd *Dorner, Fürné Mosoni és Hatvani*, 2017), és már serdülőkorban is megjelenik: „Családban történt haláleset miatt jelentkeztem a Vöröskereszthez” (18 éves lány).

5.1.2. A kezdeti önkéntesség körülményei, megélése

Az első önkéntes tevékenység helyszínére is rákérdeztünk az interjúban. Ezt a tevékenységet a leggyakrabban egy, a fogadó szervezet által koordinált rendezvényen végezték a diákok. Ezek között előfordult véréradásszervezés, elsősegélynyújtás külső helyszíneken, fesztiválon végzett önkéntesség, illetve nagy világeseményen, paralimpián történő segítségnyújtás. A minta kisebb része első helyszínek a saját települést vagy az iskolát jelölte meg. A tevékenységeket a koordináló szervezetek fő tevékenysége, az általuk nyújtott lehetőségek alapjaiban határozzák meg.

A demográfiai, információs és szervezeti kérdések után az affektív komponensre is rákérdeztünk. A „Milyen élmény volt az első önkéntes tevékenység?” kérdésre a válaszadók közel fele az élményt „felelelő”-nek, örömtelinek írta le, amire példa az alábbi részlet: „Élveztem, hogy emberekkel foglalkozhatok, és közben azt csinálhatom, amit szeretek” (18 éves lány).

kiemelhető még a negatív életesemények hatása, ami például a hospice-önkéntességnél felnőttkorban is gyakori motiváció

A válaszadók negyede emelte ki, hogy hasznosnak érezte magát, minden tizedik önkéntes izgalommal telinek nevezte az első tevékenységet, ahogy ez a részlet is mutatja: „Még mindig gombóc van a torokban, hiszen rászoruló családokat kerestünk meg, és élelmiszercsomagokat adtunk át nekik” (17 éves lány).

A válaszadók negyede *ismeretlen és furcsa* jelzőkkel illette az első élményt, ami felhívja a figyelmet az önkéntes koordinátorok *várható tapasztalatokra való felkészítésben és élményfeldolgozásban* betöltött szerepére. Gyakran már az első alkalommal igen nagy felelősség hárul az önkéntesre, erre érdemes felkészíteni, és később segíteni őt az esetleges érzelmi feldolgozásban, ahogy a példa is rávilágít:

„Már az első, fesztiválon történő műszakom alatt egy nagyon súlyos fejsérült élete volt a kezünkben! Hihetetlen érzés volt” (18 éves lány). Az is előfordul, hogy az első élmény semleges (pl.

semmi érdemleges feladat vagy történés nem akad), vagy a várakozásokkal ellentétben inkább negatív: „Örültem, hogy segíthetek, de szinte egyáltalán nem becsülték meg, ez nagyon nem tetszett, ezért hamar váltottam is másik szervezetekre – WWF, Vöröskereszt (18 éves lány). Ugyancsak sokat segít egy önkéntesnek, ha összeszokott csapathoz csatlakozhat, ami magabiztossá teheti őt a kezdeti nehézségek idején. Szintén érdemes kiemelni, hogy az első önkéntes tevékenységénél minden résztvevő kapott segítséget, leggyakrabban idősebb önkéntesektől, koordinátoroktól, csapat- vagy szolgálatvezetőktől, esetleg a szak személyzettől (pl. nővér, mentőtiszt). Ez kiemelten fontos, hiszen, ahogy az alábbi önkéntes is kiemeli, sokszor elég hamar a mélyvízbe kerülnek, felelősségteljes, nehéz és fárasztó feladatokat ellátva: „A fesztiválterületen hármás csapatokban sétálva, napi

8-10-12 órában embereket mentünk, látunk el, és juttatunk az ambulanciára!” (18 éves lány).

5.2. A hosszú távú önkéntesség válás folyamata

5.2.1. Az önkéntesség motivációs háttere

A hosszú távú önkéntesség válásban szerepet játszó tényezőket a 3. táblázatban összegeztük.

A motivációk kérdéskörében ugyancsak fontosnak tartottuk feltenni a „Miért pont az adott önkéntes tevékenységet végzed

jelenleg?” kérdést is. A válaszadók majdnem felénél a tevékenység örömteli végzésének igénye meghatározó, a válaszadók harmada azért ezt végzi, mert erre volt lehetősége, de a szervezés és az új emberek

megismerésének vágya is fontos szempont. Néhányan a szemléletmód, a világlátás és a jövőbeli hivatás szempontjából egyaránt fontosnak tartják az adott tevékenységet; „Humanitárius szemléletmódom és a jövőbeni hivatásom miatt [...]” (18 éves fiú). Két önkéntes a tudás mélyítését és a továbbtanulásban való segítséget is megjelölte. Kiemelték a tréning jelentőségét a szakmai fejlődés terén:

Néhány kultúrával kapcsolatos tréning és egyéb személyiségfejlesztő programok keretein belül hálálják meg időről időre a munkánkat. Ilyenkor mindig nagyon jó a hangulat, mindenki közvetlen, barátkozós, így rengeteg ismerősöm van országszerte. Ezeknél már csak az újratárlkozás öröme a nagyobb (19 éves lány).

3. TÁBLÁZAT

A hosszú távú önkéntesség motivációs tényezői

Azonosított motivációs tényezők	Példa
Érték faktor (Clary és mtsai, 1998)	„[...] ez már volt, hogy én segíteni akarok másokon, de ez a szervezet adta meg nekem a lehetőséget” (17 éves fiú).
Elismerés és megbecsültség szükséglete	„Rendszeresen előfordul, hogy doktor néaninek szólítanak. Vicces és jó érzés. Az elismerés legalapvetőbb megnyilvánulása” (18 éves lány).
Az önkéntesség komplementer jellege	„Olyan plusz dolgokat kaptam az önkénteskedéstől, amiket másban nem találtam meg” (16 éves lány).
Társas tényezők, baráti kapcsolatok (Clary és mtsai, 1998)	A társaság mindig ösztönzően hatott rám, együtt többre vagyunk képesek” (18 éves lány). „Élveztem a társaságot és szerettem volna jobban megismerni a szervezet tevékenységeit” (18 éves lány).
Megértés szükséglete (Clary és mtsai, 1998), illetve saját maga és a tevékenység megismerése, tapasztalatszerzés	„A legkülönfélébb balesetek ellátását ismerhettem meg” (19 éves lány), „[...] én is mélyíttem azzal a tudásom, hogy másokat tanítok elsősegélyre” (18 éves férfi) „Rendeteg tapasztalatot szereztem, sokat tanultam a képességeimről és tűrőképességemről” (19 éves lány).
Kultúrákon átívelő segítés igénye	„Felemelő érzés volt azt átélni, hogy egy embertársamon segíthettem, és persze egy őszinte mosoly, mikor megcsillan az ember szeme, és csak annyit mond: »thanks«, és látszik belőle, lehet, nem egy nyelvet beszélünk, nem ismerjük egymást, de ettől függetlenül bízik bennem, és örül, hogy ilyen emberek veszik körül, akik akármikor segítenek neki” (18 éves fiú).
Az önkéntesség indukálta pozitív érzések az önkéntes személyben (warm-glow altruizmus; Andreoni, 1990)	„Fesztiválon segíteni az embereknek, az egész időszak egy megfizethetetlen élmény, és sok löketet adott az egész évemhez. Újra ezt szeretném átélni, ezért is jelentkeztem újra” (18 éves lány).
A segítség vágyának fennmaradása	„Az első eset, amikor egy súlyos sérültön segítettem, volt a legnagyobb hatással rám. De minden egyes »köszönöm« újabb lendületet ad. A segítség érzésébe beleszeret az ember, függőjévé válik” (18 éves fiú).
Jelentőségteli munka végzésének igénye	„Mindig volt tennivaló, és éreztem, hogy szükség van ránk” (20 éves férfi).
Nagy hatású személyes tapasztalatok facilitáló szerepe	„Legemlékezetesebb éjszakám, amikor több ezer menekülttel dolgoztam, és egy kimerült gyermektől átvettem a csomagjait, majd a kezébe adtak egy csecsemőt. A csecsemőt is átvettem tőle, és együtt sétáltunk át a határon, majd átadtam őket az Osztrák Vöröskeresztnek, akik befogadták az egész családot. Leírhatatlan volt” (18 éves fiú). „Az egyik fesztiválon, miután elláttunk egy hölgyet, az egyik üzletből kijött egy eladó, és a kezünkbe nyomott három napszemüveget (hármán voltunk), és további jó munkát kívánt” (18 éves lány).

Az önkéntesség **szakmai gyakorlat** szerepét is betöltheti, melyet az alábbi interjúrészlet is szemléltet:

Kiskoromban gyakran vettem részt édesapám miatt önkéntestűzoltó-rendezvényeken. Ezáltal egyre inkább elkezdtem érdeklődni a tűzoltók és a mentők munkája iránt. 14 éves korom óta tudom, hogy mentőtiszt akarok lenni, abban az évben léptem be a Vöröskereszthez (18 éves fiú).

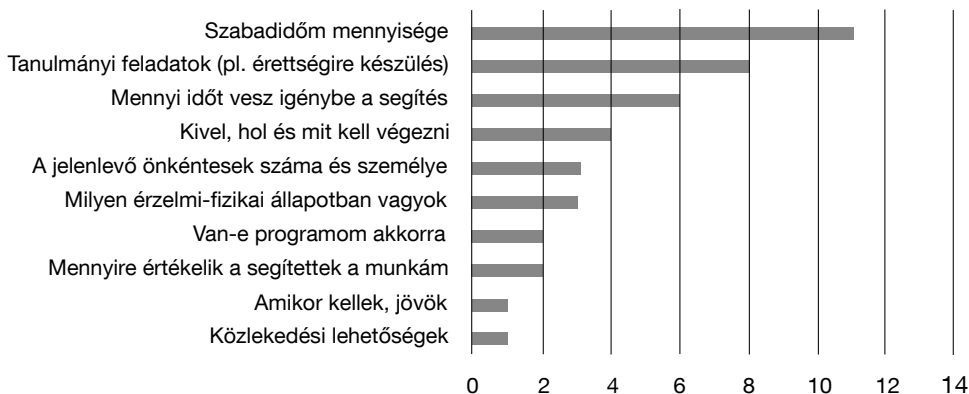
Az interjúk elemzése kapcsán is kiemelhetjük a *személyiség és a temperamentum* jelentőségét az adott tevékenység választásában. Láthatjuk például az izgalmak keresésével összefüggő szenzoros élménykeresés (Zuckerman, 1994) szerepét az önkéntesség

hátterében: „Imádom az izgalmakat, azt, hogy segítenem kell embereken!” (18 éves lány).

Végül pedig annak ismertetése következik, hogy milyen tényezők határozzák meg elsősorban azt, hogy a tanulók megnyitják önkénteskednek. Ebből a szempontból a rendelkezésre álló szabadidő, az iskolai feladatok mennyisége, a segítő tevékenység várható időtartama, a résztvevők száma és személye, a visszajelzések minősége, a tanuló fizikai-érzelmi állapota a meghatározó, miközben van, aki mindig jön, amikor szükség van rá. Az önkéntesek szervezeti megtartása szempontjából kiemelt kérdés a közlekedési lehetőségek és költségek figyelembevétele, hiszen sok önkéntes nem a településén végzi a tevékenységeket (1. ábra).

1. ÁBRA

Az önkéntes tevékenység mennyiségét meghatározó tényezők, az említések gyakorisága alapján (N=43)

FORRÁS: saját szerkesztés

5.2.2. Az önkéntesség hatásainak szubjektív megélése

Az önkéntesség hatásainak feltárása érdekében a tanulónak a „Mi változott a körülményeidben, személyiségedben, lehető-

ségeidben, mióta önkéntes vagy?” kérdésre kellett válaszolniuk. Az erre adott válaszok a 2. ábrán olvashatók, az említések gyakorisági sorrendjében.

2. ÁBRA

Az önkéntesség észlelt hatásai az említések gyakorisága alapján (N=43)

FORRÁS: saját szerkesztés

Leggyakrabban a segítőkészebbé, nyitottabbá, megértőbbé, türelmesebbé válást említették meg az önkéntesek, de a kevesebb szabadidő elfogadása és a más programokról való lemondás mint negatív hatás is megjelent:

Nagyban hozzájárult a mai személyiség kialakulásához. Sokkal magabiztosabb vagyok és könnyedebben veszem az akadályokat az életben. Sok hozadéka közül az egyik, hogy rengeteg az ismerősöm, viszont előfordult, hogy önkéntes tevékenység miatt maradtam le más izgalmas dologról (19 éves lány).

Az önkéntes munka során éles helyzetekben sikeresen végrehajtott aktivitások egyre jobban fejlesztik a személyek érzékenységét:

Amióta a szervezet tagja vagyok és megtanultam ezeket a dolgokat, már magabiztosabban kezelem az ilyen szituációkat. Tudom, hogy melyik sebre milyen kötést tegyek, tudom, hogyan kell kommunikálni egy ittas emberrel, és ami a legfontosabb, hogy merek újraéleszteni. Ez mind annak köszönhető, hogy egy igen bizalmi kapcsolatba kerültem az oktatókkal, akik megosztották pl. a ko-

rábbi mentős/orvosi történeteiket, amik abszolút erőt adnak a mi munkánkhoz is (17 éves lány).

A világnézet megváltozása, mely a nyitottabbá válással is összefüggésben lehet, mindenképpen kiemelendő, fontos

hozádék a önkéntességnek: „Sokkal elfogadóbb lettem, máshogy nézem az életet, máshogy élem meg [az] adott élethelyzeteket, mondhatni, lazábban élek”

(19 éves lány). Ezzel párhuzamosan a kudarcűrő képesség fejlődése is megfigyelhető: „Sokkal könnyebben élem meg a kudarcokat, egy-egy visszautasítás után könnyebb ismét felállni” (20 éves lány). Több ízben komplex hatásokról (pl. érzelmi-fizikai-mentális fejlődésről) számolnak be, beleértve az önkéntességnek a pályaválasztásra, az értékrend kikristályosodására, a személyiségfejlődésre gyakorolt hatását: „Rátaláltam magamra, arra, hogy mire születtem, mi a feladatom a világon. Megedzöttem lelkileg és fizikailag egyaránt, kitartóbb, precízebb és türelmesebb lettem az élet minden terén” (18 éves fiú). Az önkéntesség egyik legnagyobb előnye a mások problémáinak tudatosításában, a problémaérzékenység fejlesztésében betöltött szerepe: „A személyiségem és a hozzáállásom változott sokat, figyelmesebb lettem az emberekre, és hogy mire hogy reagálnak. Fontosabb lett számomra a közösség kiépítése és hogy segítsék másokon” (19 éves lány). Egyes önkéntesek pozitív hatásként arról számolnak be, hogy félelmi reakcióik a számos sikeres problémamegoldás hatására számottevően csökkentek, ami valószínűleg a személyes kapcsolatokra, önbecsülésre és

a világnézet megváltozása mindenképpen kiemelendő, fontos hozzádék a önkéntességnek

félelmi reakcióik a számos sikeres problémamegoldás hatására számottevően csökkentek

énhatékonyságra is pozitív transzferhatással lehet; „Mindenkivel szívesen beszélek róla, hiszen büszke vagyok rá, már nem félek a vértől, a sebekről, a kihívásoktól, az idegenektől” (18 éves lány).

5.2.3. Az önkéntesség során megélt tapasztalatok kognitív-afektív vonatkozásai

Az önkéntességgel kapcsolatban tapasztalt pozitív élmények kapcsán bemutatjuk a megjelenő válaszokat, melyek véle-

ményünk szerint látványos illusztrációi annak, mit tekintenek az önkéntesek fontosnak, emlékezetesnek eddigi segítő aktivitásuk tükrében. A 4. táblázatban láthatók a leggyakrabban említett pozitív tényezők.

Az önkéntesek körülményeinek, helyzetének javítása érdekében érdemes foglalkoznunk a kellemetlen tapasztalatokkal is, melyeket önkéntes tevékenység közben

élték át a diákok. Negatív élményt leggyakrabban a rossz bánásmóddal (verbális vagy fizikai bántalmazás) és az érzelmi megterhelésekkel járó helyzetek váltanak ki, valamint a felkészültség

hiánya (a „mélyvíz”), az elismerés vagy az eszközök hiánya, az ellátottak rossz fizikai vagy pszichés állapota, esetleg a közösség hiánya vagy a feladat nehézsége miatti szorongás. Előfordul az is, hogy az önkéntes környezete értetlenül áll az előtt, amit ő tesz („Miért nem pénzért dolgozol?”) – vagy éppen lenézik emiatt. Számos narratíva jelez fontos, megoldandó problémákat. A jellemző válaszok az 5. táblázatban láthatók.

4. TÁBLÁZAT

Az önkéntesség pozitívnak megélt hozadékai, narratív szemelvényekkel

Pozitívumok	Példa
Elégedettség	„Mások öröme, elégedettsége” (18 éves lány).
Változatosság	„Minden egyes tevékenység során más és más. A fájdalom csillapítása, a síró arcra mosolyt varázsolni. Minden tevékenységnek megvan a maga szépsége” (18 éves fiú).
Szabadidő strukturálása	„Sosincs időm unatkozni” (18 éves lány).
Hasznosság, jelentőségteli munka igénye	„A valós és hatékony segítség, a hasznosság érzése” (18 éves fiú). „Átadhatom a tudásomat másoknak” (20 éves lány).
Munkával kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok	„Azzal foglalkozhatok, amit szeretek, az egészségüggyel és az emberekkel, sok külföldivel találkoztam, így gyakorolhattam a nyelvet, valamint tanulmányaimhoz is sok segítséget nyújtott ez a munka” (19 éves lány).
Visszajelzések	„Az érzés, hogy számít, amit csinálok és a pozitív visszajelzések” (18 éves lány).
Társas kapcsolatok	„Éltre szóló kapcsolatokat kötöttem” (17 éves lány).
Spontán reakciók a kliensektől	„Egy csoport alsós rajzolt nekünk, amiért játszottunk velük” (17 éves lány). „Van, aki a pólónkat meglátva megköszöni a munkánkat akkor is, ha neki nem segítettünk” (17 éves lány).

FORRÁS: saját szerkesztés

5. TÁBLÁZAT

Az önkéntesség észlelt negatív aspektusai, narratív szemelvényekkel

Korlátok, akadályok	Példa
A felkészítés hiánya	„Ha nem vagyok felkészítve érzelmileg a segítettek viselkedésére – pl. rongálják az eszközöket” (18 éves lány).
Rossz élethelyzetekkel való szembesülés	„Látni, hogy mások milyen rossz helyzetben vannak” (18 éves).
Perfekcionizmus, a határok kérdése	„Régebben részt vettem hajléktalanellátásban, és ott találkoztam nagyon nehéz sorsú emberekkel. Nehéz volt elfogadni, hogy nem segíthetünk mindenkinek” (18 éves fiú).
Nem megfelelő körülmények	„Az eszközök nem megfelelőek” (18 éves fiú). „A körülmények nem megfelelőek, a szervezés hiányosságai” (17 éves lány).
Az elismerés hiánya	„Az emberek nem ismerik el a végzett munkát” (18 éves lány). „A negatív visszajelzések, a szervezetről való negatív vélemények” (18 éves lány).

A tapasztalat, felkészültség hiánya	„Ha valakit rosszul, lassan, ügyetlenül látunk el! Ha úgy érzem, nem vagyok 100%-os aznap” (18 éves lány). „Sokszor, ha találkozunk egy esettel, kevés tapasztalatunk van ahhoz, hogy elláthassuk” (19 éves lány).
A kliensek személyisége, mentalitása	„Zavar az ellátottak személyisége” (18 éves lány). „Amikor próbálnak megverni, nem köszönik meg, [nem] értékelik a munkánkat. Verbálisan bántanak esetleg” (18 éves lány). „A legrosszabb, ha valaki visszautasítja a jó szándékú segítséget” (20 éves lány). „Néha a segítettek úgy kezelnek, mint a rabszolgákat” (17 éves lány).

FORRÁS: saját szerkesztés

6. DISZKUSSZIÓ

Kutatásunkban igyekeztük feltárni az ifjúsági önkéntesek egy csoportjának önkéntessé válási folyamatát, önkéntesként megélt tapasztalatait és motivációs bázisát.

Elmondhatjuk, hogy az önkéntessé válásban kiemelt szerepe van az önkéntesborzolóknak, az önkéntest foglalkoztató szervezetnek, az iskolának és a szülőknek, az ismerősöknek és a barátoknak. Ez az eredmény azért is fontos, mert számos korábbi kutatás (*Wuthnow*, 1995; *Boccacin*, 1997; *Oldini*, 2002; *Kim*, 2017) eredményeivel megegyezik; azok a tanulók, akiknek a szülei, barátai maguk is végeznek önkéntes tevékenységet, nagyobb eséllyel válnak önkéntessé, és általában elégedettebbek az önkéntes szolgálat tapasztalataival. A tartóssá váló önkéntességhez fontos a közösség megtartó ereje, a közös élmények, a visszajelzések (gyakran váratlan elismerések, spontán köszönetnyilvánítások), az emlékezetes, nagy hatású személyes tapasztalatok, az önkéntesség által létrejött *emberi kapcsolatok* (a szociális szükséglet). Fontos továbbá az önkéntesség kezdetén megélt tapasztalatok jellege és a tapasztalatok megosztásának lehetősége egy szakemberrel. Számottevő megtartó erőt jelenthet,

az emlékezetes, nagy hatású személyes tapasztalatok, az önkéntesség által létrejött emberi kapcsolatok

ha a személynek lehetősége van kiteljesíteni segítség iránti igényét, a tevékenység által kifejezni proszociális értékrendjét, ha változatos és hasznos tevékenységekben vehet részt, melyek jelentőség- és értelemtelítettek. Az önkéntesek nagy része nyitott az új tapasztalatokra és az eltérő kultúrákra is, így az örömteli munkavégzést elősegítheti

a nyelvtanulás, illetve a tudásszerzés és -átadás lehetősége is. Azon személyeknek, akik az átlagosnál több és változatosabb ingereket igényelnek, az önkéntesség már serdülőkorban jutalmazó tevé-

kenység lehet, mivel az önkéntesek szociabilitása, szenzoros élménykeresésre irányuló hajlama átlagon felüli (*Yoshioka*, *Brown* és *Ashcraft*, 2007).

Habár a különböző tevékenységek és szervezetek eltérő érdeklődési körű, személyiségű és motivációs szükségletekkel rendelkező önkénteseket vonzanak, mindenki számára motiváló, ha értelemmel telinek látja a segítséget, ha fejlődhet, ha magáról, illetve a tevékenységgel – jövőbeli hivatásával – összefüggésben új dolgokat tudhat meg (a megértés és növekedés szükséglete szerint; lásd *Clary* és *mtsai*, 1998), ha önértékelése, énhatékonyság-érzete, kompetenciaélménye fejlődhet a sikeresen megvalósított tevékenységek által, ha egy fontos ügy mellett el tud köteleződni, ha

társak támogatják nehéz, kihívásteli helyzetekben, ahol szociális kompetenciája is természetes módon fejlődhet. A tanulók tisztában vannak vele, hogy az önkéntesség segít az elhelyezkedésben (karriermotiváció), valamint a pályaválasztásban. A karriermotiváció, úgy tűnik, középiszoláskorban kevésbé hangsúlyos motívum, mint később a felsőoktatásban (lásd még: *Friedland és Morimoto, 2005*), és ez ellentmond egyes ide vonatkozó tanulmányok (pl. *Gaskin, 2004*) következtetéseinek.

Összehasonlítva eredményeinket a korábbi, ide vonatkozó vizsgálatokkal, azt láthatjuk, hogy hazai mintán is jellemző a *Sinisi és mtsai (1993)* által leírt mintázat, miszerint a vöröskeresztes önkéntesek nagyfokú empátiás törődést és társadalmi felelősségérzetet mutatnak, ugyanakkor a korábbi vizsgálatokkal ellentétben nem találtunk erős élvezeti célból történő (*Rokach és Wanklyn, 2009*), vallásos (*Gibson, 2008*) és egoisztikus (*Holdsworth, 2010*) motivációt a vizsgált önkéntesek körében, mindazonáltal gyakran *keverednek az egoisztikus és altruisztikus motívumok egy személyen belül.*

A serdülő- és ifjúkori önkéntesség sokszor kihívást jelent, áldozattal jár annak végzője számára. A tanulók beszámolója szerint sok időt vehet igénybe a tevékenység, vagy sok pénzt emészthet fel az oda utazás, a diák nem mindig van felkészülve a feladattal járó érzelmi megterhelésre, hiányoznak a megfelelő eszközök, nem mindenki értékeli a segítséget, nehéz kezelni például a segítség visszautasításával vagy az önkéntessel szembeni érzéketlen bánásmóddal együtt járó helyzeteket, illetve az esetenként előforduló igazságtalanságokat, türelmetlenséget. Ez az eredmény számos ponton találkozhat *Auld (2004)* fiatal auszt-

rál önkéntesekkel folytatott vizsgálatának eredményeivel. A vizsgált szervezeteknél a *Simha és mtsai (2011)* által leírt akadályok közül ritkán tapasztalható, hogy az önkéntes a jelentőségteliség hiányáról, a munka unalmassá válásáról számolna be – amelyek komoly gátjai lehetnének a hosszú távú önkéntessé válásnak, miközben a munkával összefüggő stressz és a helyszínről utazás nehézségei helyenként tényleg érzékelhetőek. Ezt az is bizonyítja, hogy – az önkéntesek elmondása szerint – hosszú távon a pozitív példák és tapasztalatok, valamint a segítő közösségben, társaságban szerzett tapasztalatok ellensúlyozzák a

kezdeti kellemetlen emlékeket, emellett természetesen kiemelt szerepet töltenek be az önkéntes koordinátorok, helyi szervezők és az esetmegbeszélések (pl. szupervízió) a folyamat közben felme-

rülő problémás helyzetek megoldásában. Eredményeink megerősítik azokat a kutatásokat, melyek szerint a személyes kapcsolatok szerepe jelentős az elköteleződés és a megtartás terén is (*Fox és mtsai, 2010*). Jelen szervezeteknél – úgy tűnik – viszonylag jól meghatározott feladatrendszerekkel és fejlődésre lehetőségét biztosító visszajelző rendszerrel találkozhatunk.

Ezekre a szempontokra nemcsak az önkéntes menedzsmentnek, hanem például az IKSZ szervezőinek is érdemes figyelmet fordítani, ugyanis ha egy iskolában mind ezen feltételek adottak, az IKSZ sikeres megvalósítása is könnyebbé válhat. Ahogy a korábban idézett kutatásban (*Bodó, Markos, Mézes, Sárosi és Szalóki, 2017*) ki is emelik a szerzők, a diákok felkészítésétől a program céljainak megértése, így annak sikeressége függhet. A jelzett tanulmány szerint a diákok válaszaiból ugyanis kitűnik, hogy gyakran nem a legfelkészültebb

a serdülő- és ifjúkori önkéntesség sokszor kihívást jelent, áldozattal jár annak végzője számára

személyek végzik az IKSZ-felkészítést, amelynek keretében például a tisztázó kérdéseiket is feltehetnék a diákok. Csaknem negyedik nem is kapott segítséget az IKSZ teljesítéséhez az iskolában – bár ez az arány a fogadó szervezeteknél kedvezőbb. További fontos szükséglet az élményfeldolgozásban nyújtott szakmai segítség, melyben a megkérdezett diákok 31%-a semmilyen formában nem részesült. Ez az általunk tárgyalt szervezeteknél nagyon ritkán fordul elő, mivel a tapasztalatok nyomom követése folyamatos, és a szervezet azonnal reagál a nem megfelelő feltételekre.

Jelen kutatás korlátja, hogy alacsony mintaelemszámmal történt, így csak az adott segítő szervezetek kötelékében dolgozó fiatalok motivációs és élménystruktúrájáról ad látképet, az egész önkéntes populációra érvényes általános konzekvenciák levonására nem alkalmas. A jövőben érdemes lenne összehasonlító vizsgálatot végezni az ugyanazon szervezeteknél csak IKSZ keretében tevékenykedő,

illetve csak önkéntes alapon jelentkező diákok között, ami fényt deríthetne az esetleges motivációs különbségekre. Ezen túl további *segítő szervezetek* (pl. sporttal, környezetvédelemmel kapcsolatos önkéntes csoportok) bevonása is szükséges a tágabban érvényes konzekvenciák levonása érdekében.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretném megköszönni a Magyar Vöröskereszt és a Helperek Közhasznú Egyesülete önzetlen részvételét a vizsgálatban, külön köszönet a Heves Megyei Vöröskereszt munkatársainak a résztvevők megtalálásában nyújtott segítségért. A szerző a tanulmány megírása alatt az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 számú, *Kutatói kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen* című projekt támogatásában részesült.

IRODALOM

- Allen, J. P., Kuperminc, G., Philliber, S. és Herre, K. (1994): Programmatic prevention of adolescent problem behaviors: The role of autonomy, relatedness, and volunteer service in the Teen Outreach Program. *American Journal of Community Psychology*, **22**. 5. sz., 595–615.
- Allison, L. D., Okun, M. A. és Dutridge, K. S. (2002): Assessing volunteer motives: a comparison of an open-ended probe and Likert rating scales. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, **12**. 4. sz., 243–255.
- Amabile, T. M. (1993): Motivational synergy: Toward new conceptualizations of intrinsic and extrinsic motivation in the workplace. *Human Resource Management Review*, **3**. 3. sz., 185–201.
- Andreoni, J. (1990): Impure altruism and donations to public goods: A theory of warm-glow giving. *The Economic Journal*, **100**. 401. sz., 464–477.
- Auld, C. (2004): Behavioural characteristics of student volunteers. *Australian Journal on Volunteering*, **9**. 2. sz., 8–18.
- Atkins, R., Hart, D. és Donnelly, T. M. (2005): The association of childhood personality type with volunteering during adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly*, **51**. 2. sz., 145–162.
- Barber, B. L., Eccles, J. S. és Stone, M. R. (2001): Whatever happened to the jock, the brain, and the princess? Young adult pathways linked to adolescent activity involvement and social identity. *Journal of Adolescent Research*, **16**. 5. sz., 429–455.
- Bartal Anna Mária (2010): Mit mutat a kaleidoszkóp? Az Önkéntes Motivációs Leltár (Volunteer Motivation Inventory) adaptálása, fejlesztése és kipróbálása a magyar önkéntesek körében. *Civil Szemle*, **7**. 1. sz., 35–56.

- Bartal Anna Mária és Kmetty Zoltán (2011): A magyar önkéntesek motivációi: A Magyar Önkéntes Motivációs kérdőív sztenderdizálásának eredményei alapján. *Civil Szemle*, **8**, 4. sz., 7–30.
- Benson, P. L., Clary, E. G. és Peter, C. (2007): Altruism and Health: Is There a Link During Adolescence? In: S. G. Post (szerk.): *Altruism & health*. Oxford University Press, New York, 97–115.
- Boccacin, L. (1997): *Terzo settore: i molti volti del caso italiano*. Vita e Pensiero, Milano.
- Bodó Márton, Markos Valéria, Mézes József, Sárosi Tünde és Szalóki Mihály (2017): Az Iskolai Közösségi Szolgálat a 9. és 12. évfolyamos diákok véleménye tükrében. *Új Pedagógiai Szemle*, **67**, 9–10. sz., 41–71.
- Brown, K. M., Hoyer, R. és Nicholson, M. (2012): Self-esteem, self-efficacy, and social connectedness as mediators of the relationships between volunteering and well-being. *Journal of Social Service Research*, **38**, 4. sz., 468–483.
- Calabrese, R. L. és Schumer, H. (1986): The effects of service activities on adolescent alienation. *Adolescence*, **21**, 83. sz., 675–687.
- Caprara, G. V. és Steca, P. (2005): Self-efficacy beliefs as determinants of prosocial behavior conducive to life satisfaction across ages. *Journal of Social and Clinical Psychology*, **24**, 2. sz., 191–217.
- Chacón, F., Gutiérrez, G., Sauto, V., Vecina, M. L. és Pérez, A. (2017): Volunteer Functions Inventory: a systematic review. *Psicothema*, **29**, 3. sz., 306–316.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J. és Miene, P. (1998): Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, **74**, 6. sz., 1516–1530.
- Clary, E. G. és Snyder, M. (1999): The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*, **8**, 5. sz., 156–159.
- Conrad, D. és Hedin, D. (1982): The impact of experimental education on adolescent development. *Child & Youth Services*, **4**, 3–4. sz., 57–76.
- Conrad, D. és Hedin, D. (1989): *High School Community Service: A Review of Research and Programs*. University of Wisconsin–Madison; Wisconsin Center for Education Research, Madison, WI.
- Darling, N. (2005): Mentoring adolescents. In: DuBois, D. L. és Karcher, M. J. (szerk.): *Handbook of Youth Mentoring*, SAGE, Thousand Oaks, CA. 177–190.
- Deci, E. L. és Ryan, R. M. (2000): The „what” and „why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, **11**, 4. sz., 227–268.
- Delli Carpini, M. X., és Keeter, S. (1996): *What Americans know about politics and why it matters*. Yale University Press, New Haven, CT.
- Dorner László, Fűrné Mosoni Anita és Hatvani Andrea (2017): A hospice önkéntesség lélektani vonatkozásainak szakirodalmi áttekintése. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, **18**, 1. sz., 30–58.
- Eccles, J. S. és Barber, B. L. (1999): Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*, **14**, 1. sz., 10–43.
- Eccles, J. S. és Templeton, J. (2002): Extracurricular and other after-school activities for youth. *Review of Research in Education*, **26**, 113–180.
- Eley, D. (2003): Perceptions of and reflections on volunteering: The impact of community service on citizenships in students. *Voluntary Action*, **5**, 3. sz., 27–46.
- Finkelstein, M. A. (2009): Intrinsic vs. extrinsic motivational orientations and the volunteer process. *Personality and Individual Differences*, **46**, 5–6. sz., 653–658.
- Folmann, J. és Muldoon, K. (1997): Florida Learn & Serve 1995–96: What Were the Outcomes? *NASSP Bulletin*, **81**, 591. sz., 29–36.
- Fox, J., Machtmes, K., Tassin, M. és Hebert, L. (2010): An analysis of volunteer motivations among youth participating in service-learning projects. *Information for Action*, **2**, 1. sz., 1–19.
- Friedland, L. A. és Morimoto, S. (2005): *The Changing Lifeworld of Young People: Risk, Resume-Padding, and Civic Engagement – Circle Working Paper 40*. Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE), University of Maryland.
- Gaskin, K. (2004): *Young people, volunteering and civic service: a review of the literature*. Institute for Volunteering Research, London.

- Gibson, T. (2008): Religion and civic engagement among America's youth. *The Social Science Journal*, **45**. 3. sz., 504–514.
- Guglielmetti, C. és Marta, E. (2003): La matrice familiare dell'impegno di giovani volontari: uno studio esplorativo. (Familial patterns in young volunteers engagement). In: Marta, E. és Scabini, E. (szerk.): *Giovani Volontari*. Giunti, Firenze.
- Handy, F., Brodeur, N. és Cnaan, R. A. (2006): Summer on the island: episodic volunteering. *Voluntary Action*, **7**. 1. sz., 31–42.
- Handy, F., Cnaan, R. A., Hustinx, L., Kang, C., Brudney, J. L., ... és Zrinscak, S. (2010): A cross-cultural examination of student volunteering: Is it all about résumé building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, **39**. 3. sz., 498–523.
- Hart, D., Donnelly, T. M., Youniss, J. és Atkins, R. (2007): High school community service as a predictor of adult voting and volunteering. *American Educational Research Journal*, **44**. 1. sz., 197–219.
- Holdsworth, C. (2010): Why volunteer? Understanding motivations for student volunteering. *British Journal of Educational Studies*, **58**. 4. sz., 421–437.
- Hustinx, L., Haski-Leventhal, D., & Handy, F. (2008): One of a kind? Comparing episodic and regular volunteers at the Philadelphia Ronald McDonald House. *International Journal of Volunteer Administration*, **15**. 3. sz., 50–66.
- Janoski, T., Musick, M. és Wilson, J. (1998): Being volunteered? The impact of social participation and pro-social attitudes on volunteering. *Sociological Forum*, **13**. 3. sz., 495–519.
- Kim, R. K. (2017): A Study on the Effect of High School Volunteer Service on Satisfaction and Personality. *Information [Tokyo]*, **20**. 7A' sz., 4899–4907.
- Kirilin, M. K. (2003): *The role of adolescent extracurricular activities in adult political engagement*. Letöltés: <https://civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP02Kirilin.pdf> (2019. 03. 22.)
- Kosterman, R., Mason, W. A., Haggerty, K. P., Hawkins, J. D., Spoth, R. és Redmond, C. (2011): Positive childhood experiences and positive adult functioning: prosocial continuity and the role of adolescent substance use. *Journal of Adolescent Health*, **49**. 2. sz., 180–186.
- Krampen, G. (2000): Transition of adolescent political action orientations to voting behavior in early adulthood in view of a social-cognitive action theory model of personality. *Political Psychology*, **21**. 2. sz., 277–297.
- Malin, H., Han, H. és Liauw, I. (2017): Civic purpose in late adolescence: Factors that prevent decline in civic engagement after high school. *Developmental Psychology*, **53**. 7. sz., 1384–1397.
- Marks, H. M. & Jones, S. R. (2004): Community service in transition. *The Journal of Higher Education*, **75**. 3. sz., 307–339.
- Meinhard, A. és Foster, M. (1999): *The impact of volunteer community service programs on students in Toronto's secondary schools*. Center for Voluntary Sector Studies, Toronto.
- Metz, E., McLellan, J. és Youniss, J. (2003): Types of voluntary service and adolescents' civic development. *Journal of Adolescent Research*, **18**. 2. sz., 188–203.
- Moore, C. W. és Allen, J. P. (1996): The effects of volunteering on the young volunteer. *Journal of Primary Prevention*, **17**. 2. sz., 231–258.
- Navickas, V., Simkus, A., és Strunz, H. (2016): The Impact of volunteering as a form of leisure on students' life quality. *Transformation in Business & Economics*, **15**. 3. sz., 96–112.
- Newmann, F. M. és Rutter, R. A. (1983): *The effects of high school and community service programs on students' social development*. Wisconsin Center for Education Research, Madison.
- Oldini, R. (2002): La cultura della solidarietà nei giovani volontari e nelle loro famiglie. In: Scabini, E., Rossi, G. (szerk.): *La famiglia prosociale – Studi Interdisciplinari sulla Famiglia*, **19**. Vita e Pensiero, Milano. 75–124.
- Omoto, A. és Snyder, M. (1995): Considerations of community: The context and process of volunteerism. *American Behavioral Scientist*, **45**. 5. sz., 846–867.
- Pancer, S. M., Pratt, M., Hunsberger, B., és Alisat, S. (2007): Community and political involvement in adolescence: What distinguishes the activists from the uninvolved?. *Journal of Community Psychology*, **35**. 6. sz., 741–759.

- Penner, L. A. (2002): Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, **58**. 3. sz., 447–467.
- Reed, P. B., és Selbee, L. K. (2003): Do people who volunteer have a distinctive ethos?. In: Dekker, P. és Halman, L. (szerk.): *The Values of Volunteering*. Springer, Boston, MA, 91–109.
- Rokach, A. és Wanklyn, S. (2009): Motivation to volunteer: Helping empower sick children. *Psychology and Education: An Interdisciplinary Journal*, **46**. 1. sz., 7–25.
- Rosenthal, S., Feiring, C. és Lewis, M. (1998): Political volunteering from late adolescence to young adulthood. *Journal of Social Issues*, **54**. 3. sz., 477–493.
- Ryan, R. M. és Deci, E. L. (2000): Intrinsic and intrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Education Psychology*, **25**. 1. sz., 54–67.
- Schondel, C. K. és Boehm, K. E. (2000): Motivational needs of adolescent volunteers. *Adolescence*, **35**. 138. sz., 335–344.
- Shannon, C. S. (2009): An untapped resource: Understanding volunteers aged 8 to 12. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, **38**. 5. sz., 828–845.
- Simha, A., Topuzova, L. N. és Albert, J. F. (2011): V for volunteer(ing) – The journeys of undergraduate volunteers. *Journal of Academic Ethics*, **9**. 2. sz., 107–126.
- Sinisi, C., Barnett, M. A. és Sprague, S. S. (1993): Factors affecting the decision to volunteer. Poster presented at the biennial meeting of the Society for Research in Child Development (March 25–28). New Orleans, LA.
- Smith, K.A., Holmes, K., Haski-Leventhal, D., Cnaan, R.A., Handy, F. és Brudney, J.L. (2010): Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing Regular, Occasional, and Non-Volunteers in Five Countries. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*, **1**. 1. sz., 65–81.
- Tansey, L. és Gonzalez-Perez, M. A. (2006): University platform and student volunteering: harnessing student civic engagement through volunteering. Community Knowledge Initiative National University of Ireland.
- Yoshioka, C. F., Brown, W. A. és Ashcraft, R. F. (2007): A functional approach to senior volunteer and non-volunteer motivations. *The International Journal of Volunteer Administration*, **24**. 5. sz., 31–43.
- Youniss, J. és Yates, M. (1997): *Community service and social responsibility in youth*. University of Chicago Press.
- Van Goethem, A. A., Van Hoof, A., van Aken, M. A., de Castro, B. O. és Raaijmakers, Q. A. (2014): Socialising adolescent volunteering: How important are parents and friends? Age dependent effects of parents and friends on adolescents' volunteering behaviours. *Journal of Applied Developmental Psychology*, **35**. 2. sz., 94–101.
- Widjaja, E. (2010): Motivation behind volunteerism – CMC Senior Theses – Paper 4. Letöltés: scholarship.claremont.edu/cmc_theses/4 (2019. 03. 22.)
- Winter, S. J. (1996): Peer tutoring and learning outcomes. In: Watkins, D. és Biggs, J. (szerk.): *The Chinese Learner: Cultural, Psychological and Contextual Influences*. The Comparative Education Research Centre, Faculty of Education, University of Hong Kong. 221–242.
- Wuthnow, R. (1995): *Learning to care: Elementary kindness in an age of indifference*. Oxford University Press.
- Zaff, J. F., Moore, K. A., Papillo, A. R. és Williams, S. (2003): Implications of extracurricular activity participation during adolescence on positive outcomes. *Journal of Adolescent Research*, **18**. 6. sz., 599–630.
- Zuckerman, M. (1994): *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge Press, New York.

Belényesy Zsófia – Graffiti (2018)

„Azért szeretem ezt a képet, mert annyira kívül esik a komfortzónámon. Általában nem szerepeltetek embereket, és nem használok tág képkivágásokat. De amikor megláttam a két rozsdafolt között álló figurát, borzasztóan megtetszett, annyira spontán és természetes, de mégis tudatosnak és megkomponáltnak látszik.”

